

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อค้นหา นิทานพื้นบ้าน และค้นหาภูมิปัญญา (ผู้เฒ่าเล่านิทาน) ในชุมชน 2) เพื่อศึกษาประเภท เนื้อหา องค์ความรู้ คติ และประวัติศาสตร์ ที่อยู่ในนิทานพื้นบ้านของชุมชน 3) เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอด หรือรูปแบบในการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยใช้นิทานให้กับเด็กเยาวชนหรือชุมชน และ 4) เพื่อศึกษา ผลที่เกิดจากการนำนิทานมาเป็นสื่อเรียนรู้ในชุมชนทั้งผลที่เกิดกับเด็กและผลที่เกิดกับชุมชน ใน ประเด็นของกระบวนการเรียนรู้หรือเจตคติต่อท้องถิ่น/ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีคำถามการวิจัยคือ กระบวนการค้นหา นิทานพื้นบ้านหรือภูมิปัญญาด้านนิทานพื้นบ้านควรมีรูปแบบอย่างไร เนื้อหาของ นิทานพื้นบ้านมีองค์ความรู้ คติ หรือประวัติศาสตร์ชุมชนในเรื่องใดบ้าง จะมีกระบวนการถ่ายทอด หรือจัดกระบวนการเรียนรู้โดยใช้นิทานอย่างไร และนิทานพื้นบ้านจะทำให้เด็กและชุมชนเกิด กระบวนการเรียนรู้หรือเห็นคุณค่าในท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาของตนเองหรือไม่

การศึกษาดำเนินงาน 9 หมู่บ้านในเขตตำบลน้ำคำ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก/โรงเรียนชั้นอนุบาลที่ เข้าร่วมโครงการ 3 แห่ง เด็กในศูนย์เด็กเล็ก/อนุบาล จำนวน 95 คน โรงเรียนประถมศึกษา 4 แห่ง นักเรียนชั้น ป. 4-6 จำนวน 85 คน มัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 4 คน ผู้เฒ่าผู้แก่ จาก 9 หมู่บ้าน จำนวน 109 คน ที่เป็นภูมิปัญญาเกี่ยวกับนิทาน การตามหาและได้มาซึ่งนิทานพื้นบ้านในพื้นที่ใช้ วิธีการสัมภาษณ์ การจัดเวทีต่างๆ เช่นเล่านิทานสะพานเชื่อมใจ ลงช่วงนิทาน ประกวดเล่านิทาน โดยทีมวิจัยเป็นผู้ติดตามจดบันทึก ผลการศึกษาทีมวิจัยสามารถจดบันทึกนิทานได้จำนวน 122 เรื่อง แยกเป็นประเภทได้ 10 ประเภท คือ 1) นิทานปรัมปรา จำนวน 11 เรื่อง 2) นิทานชีวิต จำนวน 10 เรื่อง 3) นิทานมหัศจรรย์ จำนวน 3 เรื่อง 4) นิทานประจำถิ่น จำนวน 4 เรื่อง 5) นิทานคติสอนใจ จำนวน 18 เรื่อง 6) นิทานอธิบายสาเหตุ จำนวน 21 เรื่อง 7) นิทานเรื่องสัตว์ จำนวน 17 เรื่อง 8) นิทานเรื่องผี จำนวน 1 เรื่อง 9) นิทานมุขตลก จำนวน 30 เรื่อง 10) นิทานเรื่องไม้ จำนวน 2 เรื่อง

ผลของการตามหาและพลิกฟื้นภูมิปัญญานิทานพื้นบ้านเห็นได้ว่านิทานยังคงมีพลังและคุณค่า ทำให้เกิดลานชุมชนที่ทำให้คนในชุมชนได้มีโอกาสพบปะ มีปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้น เกิดความสุขและ สวัสดิการในกลุ่มผู้เฒ่าผู้แก่ เด็กเยาวชนได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชนอันเป็นรากเหง้าตนเอง เกิดการ ปรับเปลี่ยนวิถีคิดและพฤติกรรมจากการฟังนิทาน